

datum: 25 mei 2022

VVSG advies bij de conceptnota “de grote stroomversnelling”

1. Situering

Het kabinet Demir maakte een conceptnota ter begeleiding van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 met de titel “De grote STROOMversnelling - Bijkomende investeringen richting gezonde waterlopen in Vlaanderen”

De nota is een antwoord op de vraag van de minister om het ambitieniveau van de stroomgebiedbeheerplannen te verhogen.

Op 18/05/2022 werd de nota door het kabinet toegelicht aan de leden van de Strategische Stuurgroep Water (SSW) van de CIW met de vraag om vanuit de CIW een advies te geven.

De VVSG gaf input aan het CIW advies en ondersteunt dit advies. Aangezien de nota stroomversnelling een grote impact heeft op de gemeenten bezorgt de VVSG graag een advies aan de minister dat nog dieper ingaat op voor de gemeenten belangrijke aspecten.

2. Ambitieniveau

Gezien de meeste waterlopen de goede toestand niet bereiken is het een goede zaak dat de conceptnota ‘De grote stroomversnelling’ inzet op de verhoging van de ambities.

Het is tevens een goede zaak dat zowel afvalwaterzuivering (huishoudens), landbouw als ecologie nader worden bekeken. Ook voor industrie zijn er gebiedsgericht nog specifieke aandachtspunten.

De stroomversnelling wordt mogelijk als daarvoor de juiste context wordt gecreëerd: voldoende afstemming met wie de ambities moet waarmaken en voldoende financiering.

3. Afvalwaterzuivering

3.1. Vereenvoudigde procedures, heldere taakverdeling en meer responsabilisering

De gemeenten en rioolbeheerders staan volledig achter het idee dat vereenvoudigde procedures, heldere taakverdeling en meer responsabilisering de stroomversnelling inzake afvalwaterzuivering zullen helpen realiseren.

Voor de bovengemeentelijke saneringsopdracht wordt dit op een zeer goede wijze geïmplementeerd. De Vlaamse regering biedt zekerheid over de middelen voor langere termijn. Er wordt een afstemmingslus voorzien waarbij ook Aquafin kan aangeven wat haalbare doelstellingen zijn.

Voor de gemeenten en hun rioolbeheerders wordt dit best op een gelijkaardige manier uitgewerkt.

De voorstellen voor de gemeentelijke saneringsopdracht bevatten interessante ideeën. We stellen voor om 2 cruciale stappen toe te voegen :

- 1) zekerheid op langere termijn over de financiering van het gemeentelijk rioolbeheer (inclusief subsidies vanuit Vlaanderen) toegespitst op doelstellingen en
- 2) een afstemming met gemeenten en rioolbeheerders om te komen tot afgestemde doelstellingen en verankering daarvan.

Nu wordt top down de doelstelling opgelegd en zelfs aangepast. Het ambitieniveau wordt opnieuw verhoogd ten opzichte van het voorstel na terugkoppeling via het openbaar onderzoek en er komt een bijkomende minimale zuiveringsgraad. Een terugkoppeling en afstemming met gemeenten en hun rioolbeheerders was al nodig en is nu dus extra nodig.

Tegen 2024 zal men de riolsubsidies grondig evalueren in functie van een uitgaventoetsing in lijn met de Vlaamse Brede heroverweging. We stellen voor om een resultaatgerichte gewestbijdrage voor gemeentelijke riolen reeds in die mate klaar te stomen dat die onmiddellijk kan toegepast worden bij de start van de volgende gemeentelijke legislatuur.

3.2. Gemeentelijke sanering (rioolbeheerders)

3.2.1. Eenduidige verantwoordelijkheid

Dat de doelstellingen worden doorvertaald in contracten/overeenkomsten/besluiten tussen partijen vinden we een goede zaak. In die contracten/wederzijdse besluiten moeten ook de Vlaamse engagementen qua financiële ondersteuning en eventueel mogelijkheden qua tarifiering worden opgenomen. Dit ontbreekt hier volledig. Ook is er geen mogelijkheid tot afstemming tussen het Vlaamse niveau en het lokale niveau. De doelstellingen moeten top down worden overgenomen. Dat hypothekeert de slaagkansen.

De wetgeving is voldoende duidelijk wie de verantwoordelijke is voor de 'gemeentelijke saneringsplicht' deze wordt gedefinieerd als: 'elke verplichting inzake collectieve sanering die op de gemeenten rust ...'. De gemeente (of een door haar aangestelde entiteit) is dus de verantwoordelijke actor. De relatie tussen de gemeente en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden is geregeld in het decreet lokaal bestuur. Als er wijzigingen worden aangebracht in die verantwoordelijkheden moeten de lokale besturen, drinkwatermaatschappijen en rioolbeheerders betrokken worden. Voor VVSG blijft daarbij het uitgangspunt dat de gemeente (of een door haar aangestelde entiteit) verantwoordelijk

blijft. Of men doelen zal kunnen realiseren zal ook steeds afhangen van de mate waarin men kan afstemmen met investeringen in het openbaar domein. De vraag is dus of we veel energie moeten steken in het verder verduidelijken van de eindverantwoordelijkheid. Belangrijkste is dat de Vlaamse overheid, de gemeentelijke rioolbeheerder en de gemeente concrete engagementen aangaan over de doelstellingen en financiering. De drinkwatermaatschappijen kunnen daar een coördinerende rol in spelen, maar nemen daarmee in feite taken van de Vlaamse overheid over. De conceptnota is niet eenduidig over de eindverantwoordelijkheid. In dit hoofdstuk ligt die bij de drinkwatermaatschappij. In het hoofdstuk 'geen nieuwe bebouwing zonder afvalwaterzuivering' staat: 'De rioolbeheerder blijft hierbij steeds eindverantwoordelijk voor de gemeentelijke saneringsopdracht.'

3.2.2. Doelstellingen voor de gemeentelijke saneringsverplichting

De doelstellingen voor de komende planperiode zullen via ministerieel besluit worden bekrachtigd en er worden minimale elementen opgelijst.

Ook hier vragen we dat afgestemd wordt met de rioolbeheerders en gemeenten en dat er ook voor langere termijn duidelijkheid wordt gegeven over de Vlaamse middelen die rioolbeheerders zullen kunnen aanwenden en over de financiering van het gemeentelijk rioolbeheer.

Wat de hemelwater – en droogteplannen betreft vragen we om rekening te houden met bestaande plannen die voldeden aan de toenmalige blauwdruk. Lokale besturen die zonder verplichting in volle overtuiging een hemelwaterplan opmaakten, zijn besturen die hierover een visie hebben en innovatief denken. We mogen deze besturen nu niet straffen omdat hun plan op dit moment niet tot in detail voldoet aan de nieuwe blauwdruk. Het is belangrijker om nu de hemelwater – en droogteplannen in alle gemeenten uit te rollen.

3.2.3. Opvolging en begeleiding

De rapporteringsplicht inzake de saneringsopdracht wordt bij de drinkwatermaatschappijen gelegd. De drinkwatermaatschappijen kunnen daar een intermediaire rol in spelen. Vraag is of het niet efficiënter is dat de rapporteringsplicht rechtstreeks bij de rioolbeheerder ligt. In het kader van planlastvermindering vragen we hiervoor ook een verregaande automatisering via AWIS.

Financiële problemen zullen ook vermeden worden door vooraf de doelen goed af te stemmen. Naast de vermelde maatregelen zal ook moeten gekeken worden naar verhoging van de inkomsten. Wat is hier op termijn mogelijk met het tarief van de saneringsbijdrage en met de gewestbijdrage voor gemeentelijke rollen? Hoe kan daarover zekerheid geboden worden op langere termijn? In de overeenkomsten/wederzijdse besluiten kunnen hierover afspraken gemaakt worden in afstemming met de doelstellingen en die ook rekening houden met de capaciteit bij de lokale besturen. Solidarisering kan een maatregel zijn. Kijk daarbij ook naar andere inkomsten (gewestbijdrage, fondsen, ...) dan

alleen de saneringskosten. Ga na welke kaders daarvoor kunnen opgemaakt worden. Bij de financiering moet men ook rekening houden met wat nodig is voor het bestaande stelsel.

3.2.4. Handhaving

Drinkwaterbedrijven die in gebreke blijven wordt de toegang tot watergerelateerde subsidies ontzegd.

Andere rioolbeheerders (gemeenten of Fluvius) die in gebreke blijven moet de saneringsopdracht ontnomen worden.

Dit is handhaven met twee maten en gewichten. Dit is strijdig met het gelijkheidsbeginsel en strijdig met de bepalingen over intergemeentelijke samenwerking uit het Decreet Lokaal Bestuur.

Ontzeggen van de toegang tot watergerelateerde subsidies kan een handhaving zijn die voor alle soorten rioolbeheerders geldt. Op voorwaarde dat vooraf afgestemde afspraken worden gemaakt over doelen en financiering (inclusief Vlaamse gewestbijdrage). Ook kan aandacht nodig zijn voor overmacht (vertragingen waarop de rioolbeheerder geen impact heeft).

Voor de individuele sanering, correcte aansluiting op de riool en afkoppeling van verharding van de riool door particulieren zou het goed zijn dat ook de rioolbeheerder instrumenten in handen krijgt om meer dwingend op te treden. Het handhavend kader kan ook nog verder geoptimaliseerd worden bijvoorbeeld door koppeling met de woningpas.

3.2.5. Geen nieuwe bebouwing zonder afvalwaterzuivering

Indien de nieuwe bebouwing is aangesloten op een bestaande riolering, moet die riolering ook aangesloten zijn op een zuiveringsinstallatie. We begrijpen het opzet. Zijn de consequenties hiervan in verschillende type situaties duidelijk en wat heeft men als finaliteit voor ogen? Moet bestaande riolering waarop nieuwe wijken aansluiten dan versneld worden aangesloten op het bovengemeentelijk net (incl RWZI's)? Of zullen de nieuwe riolen worden aangesloten op KWZI's? Vermoedelijk steeds 2 opties te bekijken en ook timing tov elkaar in te schatten (cfr. tool decentrale zuivering)? Of moeten bouwvergunningen in het 'nog niet geoptimaliseerd buitengebied' geweigerd worden? Is dat laatste wenselijk ivm rechtszekerheid? We pleiten ervoor dat in het individueel te optimaliseren buitengebied of het individueel geoptimaliseerde buitengebied de verplichting bij de eigenaar blijft. Wat niet wegneemt dat de particulier wel een collectief aanbod kan krijgen.

De procedures en de decretale bepalingen voor zoneringsplannen en gebiedsdekkende uitvoeringsplannen worden zo veel mogelijk afgeschaft. In de plaats komen de reductiedoelen en de voorwaarden bij nieuwbouw. De consequenties hiervan oa naar rechtszekerheid zijn voor ons op dit moment niet duidelijk.

3.2.6. Vlaanderen helpt uitvoering versnellen

Samen werken aan de versnelling van de uitvoering is een zeer goede zaak. Oa voor adviesverlening in het kader van vergunningen zouden optimalisaties mogelijk zijn (adviezen oplossingsgericht en met een integrale blik uitwerken).

Het is een goede zaak dat lokale besturen en rioolbeheerders verder betrokken worden bij de opmaak van de toolbox decentrale zuivering

Ook de verhoging van de mogelijkheden om af te stemmen met mobiliteitsinvesteringen is toe te juichen.

3.2.7. We optimaliseren het riolsubsidieprogramma

Tegen 2024 zal men de riolsubsidies grondig evalueren ifv een uitgaventoetsing in lijn met de Vlaamse Brede heroverweging.

Ook hier pleiten we voor een stroomversnelling. Werk een resultaatgerichte gewestbijdrage uit voor gemeentelijke riolering die zekerheid biedt over de middelen voor langere termijn, die subsidies toekent aan doelstellingen (waarbinnen vrijheid in keuze van projecten) en die de procedure eenvoudiger maakt. Stoom dit reeds in die mate klaar dat dit onmiddellijk kan toegepast worden bij de start van de volgende gemeentelijke legislatuur. De nieuwe manier van werken moet dan operationeel zijn in het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen (2024). Bij voorkeur kan vooraf worden proefgedraaid.

In afwachting van de hervorming is het een goede zaak dat het huidige subsidieprogramma wordt verdergezet.

Naast de gewestbijdrage voor gemeentelijke riolering wordt best ook nagegaan hoe andere watergerelateerde subsidies gebundeld en meer structureel kunnen worden. De vele verschillende korte projectoproepen maken planning nu niet evident.

4. Landbouw en ecologie

Ook in het buitengebied zijn extra maatregelen nodig om water vast te houden. Maak werk van een breder instrumentarium om met de private beheerders in het buitengebied (landbouw en natuur) de noodzakelijke maatregelen ook te realiseren. Eerst en vooral in overleg, maar in the end ook meer dwingend.

Neem ook maatregelen in minder erosiegevoelige gebieden. En maak werk van oplossingen voor waterberging op landbouwterreinen in samenwerking met landbouwers.

Er is bijkomende aandacht nodig voor het grondwatersysteem naar kwaliteit en kwantiteit. Bekijk hierbij de kaders voor bemesting en pesticidengebruik en het beschermingskader en vergunningenbeleid van grondwaterwinningen.

4.1. Investeringsprogramma riooloverstorten

“Zowel bovengemeentelijke als gemeentelijke rioolbeheerders moeten, in nauwe samenwerking, hun verantwoordelijkheid opnemen.”

De gemeentelijke rioolbeheerders zullen hun verantwoordelijkheid nemen maar willen ook betrokken worden bij de aanduiding van de prioritaire zones en de formulering van de overstortdoelstellingen.

Het zou goed zijn dat voor ingrepen op de gemeentelijke netten ook de gewestbijdrage voor gemeentelijke riolen kan worden aangewend.

5. Snelheid houden en effectiviteit verder verhogen

Er wordt nauwgezette opvolging en monitoring voorgesteld. Vermijdt daarbij bijkomende plan – en rapportagelast.

Het is een zeer goede zaak dat de doelen verder verfijnd en geconcretiseerd worden.

‘Een GAP-analyse wordt door de VMM en het wetenschappelijk comité opgemaakt tegen medio 2023. Vervolgens wordt op basis van een uitvoerbaarheids-/betaalbaarheidsanalyse tegen eind 2023 een beleidsadvies geformuleerd inclusief de haalbaarheid om de doelstellingen in twee in plaats van drie planperiodes te realiseren.’

Het is cruciaal dat de haalbaarheid ook reeds getoetst wordt bij rioolbeheerders en gemeenten en dat die conclusies worden meegenomen in het beleidsadvies.